

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 4 **2026**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 5 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»
ТОМ 4, НОМЕР 5

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»
VOLUME 4, ISSUE 5

ТОШКЕНТ-2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№5 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-5>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudonazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

FILOLOGIYA

1	Svetlana Safarova Satimovna. XORAZM VOHASINING QUYI VOLGA VA JANUBIY SIBIR HUDUDLARI BILAN MADANIY ALOQALARINING TARIXIY MANBALARDA VA TADQIQOTLARDA AKS ETISHI.....	7
2	Yaqubova Shahribonu Davron qizi. HUQUQIY HUJJATLAR TARJIMASIDA ANIQLIK MASALASI.....	13
3	Matyakubov Hakimboy Xamidjonovich. OLAMNING ONOMASTIK MANZARASINI TADQIQ ETISHDA MAKON NOMLARINING STRATIGRAFIK (QATLAMLANISH) TABIATINI ANGLASH.....	15
4	Jabborova Dilnavoz Allaberganovna. MUNIS IJODIDA AN’ANAVIYLIK VA NOVATORLIK.....	19
5	Ёриева Зарифа Хамраевна. ЖОН СТЕЙНБЕК ВА УЛУҒБЕК ҲАМДАМ НАСРИДА ЗАМОН-МАКОН МОДЕЛИ ВА ШАХС РУҲИЯТИНИНГ КЕНГҚАМРОВЛИ БАДИИЙ ТАЛҚИНИ.....	23
6	Narziyeva Inobat Zoirovna. O‘ZBEK ADABIYOTIDA KICHIK YOSHDAGI BOLALAR OBRAZINING PSIXOLOGIK TALQINI.....	27
7	Karimova Shaxnoza Karimovna. Atoyeva Zarinabonu Yigitali qizi. MODERNISTIK SHE’RIYATDA ANAFORANING BADIY VAZIFALARI.....	31
8	Алламуратова Гулсанем Жалгасбаевна. ЯДЕРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ИДИОСТИЛЯ: КОРПУСНЫЙ АНАЛИЗ ПОЭТИКИ БАЛЬМОНТА И БРЮСОВА.....	36
9	Шамсутдинова Галия Шамилевна. КЛАССИФИКАЦИЯ НАЗВАНИЙ ЖИЛИЩ В ХОРЕЗМЕ.....	42
10	Yakubova Matluba Tajibayevna. NEMIS - O‘ZBEK MAQOLLARINING TARJIMA MUAMMOLARI VA EKVALENTLIK MASALASI.....	46

TARIX

1	Babadjanov B. “O‘ZBEKISTON SIYOSIY PARTIYALARINING GENEALOGIYASI VA SIYOSIY-G‘OYAVIY ASOSLARI”.....	51
2	Yunusxo‘jayev Habibulla Zafar o‘g‘li XIVA XONLIGI QOZILIK HUJJATLARIDA YER OLDI-SOTDISI VA VAQF IJARA MUNOSABATLARINING HUQUQIY RASMIYLASHTIRILISHI.....	55
3	Atayeva Dilfuza Pulatovna. O‘ZBEKISTONDA TURIZM SOHASI ORQALI XOTIN-QIZLARNING IQTISODIY FAOLIGINI OSHIRISH.....	57
4	Babadjanov B. “O‘ZBEKISTON “MILLIY TIKLANISH” DEMOKRATIK PARTIYASINING SIYOSIY STRATEGIYASI”.....	61
5	Yusupov Axmedjon Shonazarovich. OROLBO‘YI ILK SAK QABILALARINING ETNO-MADANIY GENEZISI YUZASIDAN BA‘ZI MULOHAZALAR.....	65
6	Otaxonova Intizor Norimboy qizi. URGANCH DAVLAT UNIVERSITETIDA XALQARO HAMKORLIK ALOQALARINING RIVOJLANISHI.....	71
7	Nurmetov Ismoil Alimbayevich. O‘ZBEKISTONDA TABIIY HUDUDLAR MUHOFAZASI.....	75
8	Садиков. А. И. ҚОРАҚАЛПОҚ ХУДУДЛАРИДА АНЪАНАВИЙ МАКТАБ ВА МАДРАСАЛАР ФАОЛИЯТИ (XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИ).....	82
9	Саидов Шавкат Жумабаевич. ХХСРНИНГ ХАЛҚАРО МАЙДОНДА ТАН ОЛИНИШИДА БОБООХУН САЛИМОВНИНГ ЎРНИ.....	88
10	Ermanov Alisher Bekmuratovich. TOTALITAR TUZUM DAVRIDA QORAQALPOQ OXUNLARI FAOLIYATI.....	94

PEDAGOGIKA

- 1 **Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna.** PEDAGOG KADRLARNI TAYYORLASHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNING AHAMIYATI..... 97
- 2 **Radjapova Feruza Abdullayevna.** ADAPTIV SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA PEDAGOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK TASNIFI..... 101
- 3 **Egamova Anbarjon Atanazarovna.** KONSTRUKTIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA MOTIVATSIYA VA EMOTSIONAL-INTELLEKTUAL OMILLARNING O'RNI..... 106
- 4 **Xudayberganov Shuhrat Shavkat o'g'li.** AKADEMIK ERKINLIK SHAROITIDA BO'LAJAK PEDAGOG KADRLARNING ILMIY-TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEKANIZMLARI (XORIJIIY UNIVERSITETLAR TAJRIBASI MISOLIDA).... 111
- 5 **Atajanov Adilbek Yuldashevich.** OTM PEDAGOG XODIMLARINING ISH O'RNIDAGI FUNKSIONAL TAYYORGARLIGINI OPTIMALLASHTIRISHDA WFSIP PEDAGOGIK MODELINING NAZORATLI SINOV NATIJALARI..... 117
- 6 **Kurbonboyev Xudoyshukur Maqsudboy o'g'li.** OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING JISMONIY TAYYORGARLIGINI KROSSFIT MASHG'ULOTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI: DOLZARBLIK, O'RGANILGANLIK DARAJASI VA PEDAGOGIK YECHIMLAR..... 125

PSIXOLOGIYA

- 1 **Kalandarova Madina Baxadirovna.** TUG'RUQDAN KEYINGI DAVRDA AYOLLARNING ONALIKKA MOSLASHUVIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLAR..... 133
- 2 **Xudoyberganov Doniyorbek Yangiboy o'g'li.** ZAMONAVIY TALABALAR HAYOTIY STRATEGIYALARI VA COPING-XULQ-ATVOR XUSUSIYATLARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK..... 138

IQTISOD

- 1 **Sattarova Mahfuza Dilshodbekovna. Raximov G'anisher Alisher o'g'li.** SOLIQQA SOLISH TIZIMLARINING XALQARO TASNIFI VA ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI..... 143
- 2 **Maxmudov Jasurbek Ergashevich.** INVESTITSION SALOHIYAT TUSHUNCHASINING IQTISODIY MAZMUNI VA UNING HUDUDIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI..... 147
- 3 **Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi. Zakirova Gulnoza Qudratovna.** O'ZBEKISTON MEHNAT BOZORIDA YOSHLAR BANDLIGI: STRUKTURAVIY NOMUTANOSIBLIKLAR VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYALARI..... 153
- 4 **Zaripov Xurshid Zakir o'g'li. Ruzmetova Gulira'no Atabekovna.** RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA MUAMMOLARI..... 157
- 5 **O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich. Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich. Bekbergenov G'ayrat Shuxratovich.** O'ZBEKISTONDA RAQAMLI FISKAL BOSHQARUV: DAVLAT BUDJETI SHAFFOFLIGI VA MOLIYAVIY NAZORAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI..... 163
- 6 **Pardayeva Ozoda Mamayunusovna.** TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATIGA ILMIY-NAZARIY YONDOSHUVLAR..... 168

УДК: 82.091:821.111(73)-31+821.512.133-31

Ёриева Зарифа Хамраевна

Бухоро давлат педагогика институти

**ЖОН СТЕЙНБЕК ВА УЛУҒБЕК ҲАМДАМ НАСРИДА ЗАМОН-МАКОН
МОДЕЛИ ВА ШАХС РУҲИАТИНИНГ КЕНҒАМРОВЛИ БАДИИЙ ТАЛҚИНИ** <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.20707418>

Аннотация Мазкур мақолада Жон Стейнбек ва Улуғбек Ҳамдам насрида хронотоп — замон ва макон бирлиги — инсон психологиясини бадиий ифодалашда қандай вазифа бажариши қиёсий-типологик асосда таҳлил қилинади. Тадқиқот материали сифатида Ж. Стейнбекнинг *The Grapes of Wrath*, *Of Mice and Men* ҳамда У. Ҳамдамнинг “Мувозанат”, “Исён ва итоат” асарлари танланди. Мақолада хронотоп оддий воқеа фони эмас, балки қаҳрамон ички кечинмаларини ташқи ижтимоий, географик ва маънавий муҳит орқали кенгайтириб кўрсатувчи поэтик механизм сифатида баҳоланади. Стейнбек насрида йўл, ферма, лагер, уйсизлик ва кўчиш хронотоплари инсон руҳиятидаги кўркүв, умид, изтироб ва жамоавий чидамни очса, Ҳамдам асарларида уй, шаҳар, хотира, маънавий чегара ва ички сафар хронотоплари шахснинг ўзини англаш жараёнини намоён қилади. Тадқиқот натижасида ҳар икки адибда инсон психологияси фақат ички монолог ёки портрет орқали эмас, балки замон-макон тизимидаги ҳаракат, чекланиш ва танловлар орқали ҳам ифодаланиши асосланади.

Калит сўзлар: хронотоп, замон-макон, Жон Стейнбек, Улуғбек Ҳамдам, инсон психологияси, қиёсий адабиётшунослик, бадиий макон, руҳий таҳлил.

Abstract

This article examines the role of the chronotope — the unity of time and space — in the artistic representation of human psychology in the prose of John Steinbeck and Ulugbek Hamdam. The research focuses on Steinbeck's *The Grapes of Wrath* and *Of Mice and Men*, as well as Hamdam's novels *Muvozanat* and *Isyon va itoat*. The chronotope is interpreted not merely as a narrative background but as a poetic mechanism that externalizes psychological tension through social, geographical and moral space. In Steinbeck's prose, the road, farm, camp and homelessness chronotopes reveal fear, hope and collective endurance, while in Hamdam's works, the chronotopes of home, city, memory, spiritual boundary and inner journey express self-awareness and moral transformation. The article argues that both writers represent human psychology extensively: inner experience becomes visible through movement, spatial limitation and existential choice.

Keywords: chronotope, time-space, John Steinbeck, Ulugbek Hamdam, human psychology, comparative literature, artistic space, psychological analysis.

Аннотация

В статье рассматривается роль хронотопа — единства времени и пространства — в художественном выражении психологии человека в прозе Джона Стейнбека и Улугбека Хамдама. В качестве материала исследования выбраны произведения Дж. Стейнбека *The Grapes of Wrath*, *Of Mice and Men*, а также романы У. Хамдама “Мувозанат” и “Исён ва итоат”. Хронотоп интерпретируется не как простой фон событий, а как поэтический механизм, раскрывающий внутреннее состояние героя через социальное, географическое и духовно-нравственное пространство. В прозе Стейнбека хронотоп дороги, фермы, лагеря и бездомности выражает страх, надежду, страдание и коллективную стойкость. В произведениях Хамдама хронотоп дома, города, памяти, духовной границы и внутреннего пути раскрывает процесс самопознания личности. Делается вывод, что у обоих писателей психология человека изображается экстенсивно — через движение, пространственные ограничения и нравственный выбор.

Ключевые слова: хронотоп, время и пространство, Джон Стейнбек, Улугбек Хамдам, психология человека, сравнительное литературоведение, художественное пространство, психологический анализ.

Кириш

Жаҳон адабиётшунослигида хронотоп тушунчаси бадий асарнинг ички тузилишини, воқеалар ривожига ва қаҳрамон руҳиятини бир бутун ҳолда англаш имконини беради. М. М. Бахтин хронотопни бадий матнда замон ва макон муносабатларининг ўзаро узвий боғланган шакли сифатида талқин қилади [1]. Шу маънода хронотоп фақат воқеалар кечадиган жой ёки вақт эмас; у қаҳрамоннинг дунё билан муносабати, ижтимоий муҳитга мослашуви, руҳий синовлари ва маънавий ўзгаришларини намоён этувчи бадий моделдир.

Жон Стейнбек ва Улугбек Хамдам турли миллий адабиётларга мансуб бўлса-да, уларнинг насида инсон тақдири, ижтимоий муҳит, маънавий танлов ва руҳий изтироб масалалари муҳим ўрин тутаяди. Стейнбек Америка жамиятидаги иқтисодий танглик, кўчиш, ерсизлик ва меҳнат кишиларининг оғир қисматини кенг эпик манзараларда тасвирласа, Хамдам истиклол даври ўзбек адабиётида шахснинг ички мувозанати, маънавий изланиши ва ўзликни англаш жараёнини фалсафий-психологик йўналишда ёритади.

Мазкур мақоланинг долзарблиги шундаки, унда икки адиб асарларида инсон психологияси фақат ички монолог, диалог ёки портрет орқали эмас, балки замон-макон тизими орқали ҳам бадий ифода топиши қиёсий жиҳатдан асосланади. “Экстенсив бадий ифода” деганда қаҳрамон руҳиятининг ташқи муҳит — йўл, уй, шаҳар, ферма, лагер, хотира ва маънавий чегаралар орқали кенгайтириб кўрсатилиши назарда тутилади.

Тадқиқотнинг мақсади — Жон Стейнбек ва Улугбек Хамдам насида хронотопнинг инсон психологиясини очишдаги бадий вазифасини аниқлаш ва қиёсий таҳлил қилишдан иборат. Ушбу мақсаддан келиб чиқиб, қуйидаги вазифалар белгиланди: асарлардаги етакчи хронотоп шакллари аниқлаш; уларнинг қаҳрамон руҳияти билан боғлиқ функцияларини таҳлил қилиш; Стейнбек ва Хамдам поэтикасидаги умумийлик ва фарқли жиҳатларни кўрсатиш.

Материал ва методлар

Тадқиқот материали сифатида Жон Стейнбекнинг *The Grapes of Wrath* ва *Of Mice and Men*, Улугбек Хамдамнинг “Мувозанат” ҳамда “Исён ва итоат” асарлари танланди. Ушбу асарлар танланишига сабаб шуки, уларда шахс ва муҳит, инсон ва жамият, ички изтироб ва ташқи воқелик ўртасидаги муносабатлар хронотоп орқали яққол намоён бўлади.

Мақолада қиёсий-типологик, герменевтик, психологик ва нарратологик таҳлил усулларида фойдаланилди. Қиёсий-типологик метод орқали икки адабиёт ва икки ижодкор поэтикасидаги ўхшаш ҳамда фарқли жиҳатлар аниқланди. Герменевтик ёндашув бадий матндаги маъно қатламларини шарҳлашга хизмат қилди. Психологик таҳлил қаҳрамонларнинг ички кечинмалари, кўркуви, умиди, изтироби ва танловларини очишга

қаратилди. Narratологик таҳлил эса воқеалар тизими, макон алмашинуви ва вақт оқимининг сюжет қурилишидаги вазифасини кўрсатишга ёрдам берди.

Тадқиқотда хронотопнинг қуйидаги асосий шакллариға эътибор қаратилди: йўл хронотопи, уй хронотопи, чегара хронотопи, ижтимоий макон хронотопи, хотира хронотопи ва маънавий-экзистенциал вақт хронотопи.

Натижалар

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, Жон Стейнбек насрида хронотоп кўпинча ижтимоий-тарихий ҳаракат билан боғлиқ ҳолда намоён бўлади. *The Grapes of Wrath* асарида йўл хронотопи марказий ўрин тутаяди. Жоудлар оиласининг Оклахомадан Калифорнияға томон кўчиши фақат географик ҳаракат эмас, балки руҳий синов, ижтимоий емирилиш ва янги умид сари йўналган драматик жараёндир. Йўл қаҳрамонларнинг ички ҳолатини ташқарига чиқаради: улардаги хавотир, ноаниқлик, оилавий бирликка интилиш ва яшаш учун кураш айнан ҳаракатда очилади.

Of Mice and Men асарида эса ферма ва ишчилар яшайдиган тор маконлар қаҳрамонлар руҳиятини чекловчи хронотоп сифатида гавдаланади. Жорж ва Ленининг орзуси — ўз ериға эға бўлиш, мустақил ҳаёт қуриш истаги — мавжуд макон билан доимий зиддиятда туради. Бунда макон қаҳрамонларға эркинлик бермайди; аксинча, уларнинг орзуларини сиқиб, фожиавий танлов сари олиб боради. Демак, Стейнбекда бадиий макон инсон психологиясини ижтимоий босим орқали очади.

Улуғбек Ҳамдам насрида хронотоп кўпроқ маънавий-экзистенциал мазмун касб этади. “Мувозанат” романида уй, шаҳар, иш муҳити, оилавий муносабатлар ва ижтимоий ўзгаришлар қаҳрамон руҳиятидаги мувозанат изланишини намоён этади. Бу ерда макон ташқи воқелик сифатида эмас, балки шахснинг ички парчаланиши, иккиланиши ва ахлоқий танловларини англаувчи бадиий майдон сифатида ишлайди. Қаҳрамон ўзини англаш учун фақат одамлар билан эмас, балки давр, муҳит ва ўз хотираси билан ҳам мулоқотға киришади.

“Исён ва итоат” романида хронотоп янада фалсафий тус олади. Асарда инсоннинг ичидаги исён, гуноҳ, тавба, тақдир ва итоат масалалари замон-маконнинг оддий реал координаталаридан кенгроқ маънода талқин қилинади. Бу ерда воқеалар ташқи ҳаракатдан кўра ички сафар мантиғига бўйсунаяди. Қаҳрамон руҳиятидаги изтироб маълум бир хона, шаҳар ёки йўл билан чекланмайди; у маънавий чегаралар, хотира ва ўзликни англаш жараёни орқали очилади.

Натижалардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, ҳар икки адибда хронотоп инсон психологиясини “ташқи кўринишда” ифодалаш имконини беради. Стейнбекда бу кўпроқ ижтимоий-географик макон орқали, Ҳамдамда эса маънавий-психологик ва фалсафий макон орқали амалға ошади. Шу жиҳатдан уларнинг поэтикасида умумий нуқта — инсоннинг ички ҳолати макон ва вақт орқали бадиийлаштирилишидир.

Муҳокама

Жон Стейнбек ва Улуғбек Ҳамдам асарларини қиёсий ўрганиш хронотопнинг адабий жараёнда универсал, бироқ ҳар бир миллий адабиётда ўзига хос тарзда намоён бўлувчи категория эканини кўрсатади. Стейнбек ижодида хронотоп, аввало, тарихий-ижтимоий вазият билан боғлиқ. Йўл, ферма, лагер, ерсизлик ва кўчиш каби маконлар Америка жамиятидаги иқтисодий инқироз ва ижтимоий тенгсизликни акс эттиради. Қаҳрамон руҳияти ана шу ташқи босимлар таъсирида шаклланади.

Ҳамдам ижодида эса хронотоп шахснинг маънавий танлови, ички мувозанати ва ўзликни англаш жараёни билан чамбарчас боғлиқ. Унда замон кўпинча фақат тарихий давр эмас, балки инсон қалбида кечадиган маънавий жараён сифатида талқин қилинади. Макон ҳам реал географик худуддан ташқари, руҳий майдон вазифасини бажаради. Масалан, уй — фақат яшаш жойи эмас, балки қаҳрамоннинг хотираси, бурчи ва ички масъулияти билан боғланган белгидир. Шаҳар эса фақат ижтимоий муҳит эмас, балки инсонни синовдан ўтказувчи, унинг ички мувозанатини бузувчи ёки қайта тикловчи хронотоп сифатида намоён бўлади.

Ҳар икки адибда инсон психологиясининг экстенсив бадий ифодаси муҳим аҳамиятга эга. “Экстенсивлик” бу ерда руҳиятни фақат ботиний тасвирлар билан эмас, балки кенг макон, ҳаракат, ижтимоий муносабат ва вақт оқими орқали очишни англатади. Стейнбек қаҳрамонининг изтиробии йўлда, лагерда, меҳнат майдонида кўринади. Ҳамдам қаҳрамонининг руҳий ҳолати эса оила, жамият, хотира, маънавий саволлар ва ички зиддиятлар майдонида намоён бўлади.

Фарқ шундаки, Стейнбекда хронотоп кўпроқ жамоавий тақдирни очишга хизмат қилади. Унинг қаҳрамонлари шахсий муаммоларини бутун бир ижтимоий қатлам тақдири билан боғлиқ ҳолда бошдан кечиради. Ҳамдамда эса жамоавий муҳит мавжуд бўлса-да, марказда шахсининг ички олами, виждони, маънавий танлови ва ўзини англаш муаммоси туради. Шу боис Стейнбек хронотопи эпик-ижтимоий тусга, Ҳамдам хронотопи эса фалсафий-психологик тусга эга.

Бу қиёсий кузатишлар адабиётда инсон руҳиятини таҳлил қилишда хронотоп категориясининг муҳим назарий аҳамиятга эгалигини тасдиқлайди. Чунки қаҳрамоннинг ички дунёси ҳар доим ҳам тўғридан-тўғри баён қилинмайди; у кўпинча ҳаракат, макон алмашинуви, вақт босими, чегара вазиятлари ва ижтимоий муҳит орқали ифодаланади.

Хулоса

Жон Стейнбек ва Улуғбек Ҳамдам насрида хронотоп инсон психологиясини очишда асосий бадий воситалардан бири сифатида хизмат қилади. Таҳлиллар асосида қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

1. Стейнбек асарларида йўл, ферма, лагер ва уйсизлик хронотоплари инсон руҳиятини ижтимоий-тарихий босимлар орқали очади.
2. Ҳамдам насрида уй, шаҳар, хотира, ички сафар ва маънавий чегара хронотоплари шахсининг ўзини англаш жараёнини ифодалайди.
3. Ҳар икки адибда қаҳрамон психологияси фақат ички монолог ёки психологик портрет билан эмас, балки замон-макон тизими орқали ҳам бадийлаштирилади.
4. Стейнбекда хронотоп кўпроқ жамоавий ижтимоий тақдирни, Ҳамдамда эса шахсий-маънавий изланишни марказга олади.
5. “Экстенсив бадий ифода” тушунчаси ҳар икки адиб ижодида инсон руҳиятининг ташқи макон, ҳаракат, вақт ва ижтимоий муносабатлар орқали кенг кўламда намоён бўлишини англатади.

Шундай қилиб, Жон Стейнбек ва Улуғбек Ҳамдам асарларида хронотоп инсон руҳиятини англашнинг муҳим поэтик модели бўлиб, у қаҳрамон тақдири, жамият, хотира ва маънавий танловлар ўртасидаги мураккаб боғлиқликни очиб беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе // Вопросы литературы и эстетики. — М.: Художественная литература, 1975. — С. 234–407.
2. Steinbeck J. The Grapes of Wrath. — New York: The Viking Press, 1939.
3. Steinbeck J. Of Mice and Men. — New York: Covici Friede, 1937. — 107 p.
4. Ҳамдам У. Мувозанат: роман. — Тошкент: Шарқ НМАК, 2007. — 272 б.
5. Ҳамдам У. Исён ва итоат: роман. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2003. — 138, [1] б.
6. Куронов Д. Адабиёт назарияси асослари. — Тошкент: Ношир, 2019. — 336 б.
7. Каримов Б. Руҳият алифбоси. — Тошкент: Гафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 2018. — 361 б.
8. Ҳамдам У. Бадий тафаккур тадрижи. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2002. — 321 б.

«MAMUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].